

סוגיה כח: תפילת נעילה

**

רקע

תפילת נעילה היא תפילה ייחודית ונחלקו האמוראים, באופיה, זמנה וצורתה.

מקורות

- א. פז:-פח. "תנן התם בשלשה פרקים בשנה... מפיש חיי סגי ומסגי"
 ב. רי"ף ו: באלפס, "תנן התם בשלשה פרקים בשנה... לצלוי תפלת ערבית אחר נעילה"
 ר"ן מד"ה תנן עד ד"ה אמר רב
 רא"ש סי' כ
 ג. רמב"ם הל' תפילה פ"א ה"ח, פ"ב ה"ז, פ"ג ה"ו
 ד. שו"ע סי' תרכג ומשנה ברורה [בעיקר: ס"ק ב, יב]

הסבר הסוגיה

"מאי נעילת שערים רב אמר צלותא יתירתא ושמואל אמר מה אנו מה חיינו".

[גמ' פז:]

נחלקו רב ושמואל האם נעילה היא תפילה של שבע ברכות או שנעילה היא אמירת "מה אנו מה חיינו" בלבד. רב סובר שתיקנו חכמים ביום הכיפורים ובתעניות להתפלל תפילה נוספת לתפילות היומיומיות, ושמואל סובר שחכמים לא תיקנו תפילה נוספת, אלא הוספה בלבד לחתימת היום.

רב סובר שתפילת נעילה פוטרת את חיוב תפילת ערבית. מהגמ' עולה ששיטתו של רב מבוססת על ההבנה שזמן נעילה בלילה, החולק וסובר שזמן נעילה ביום, סובר שנעילה אינה פוטרת תפילת ערבית. הגמ' מביאה מחלוקת תנאים האם זמן תפילת נעילה ביום או בלילה.

שיטת רב שזמן נעילה בלילה צריכה הסבר, תפילת נעילה היא מתפילות יום הכיפורים, ומהיכי תיתי להתפלל אותה לאחר יום הכיפורים?

ניתן למצוא בדברי הירושלמי [ברכות פ"ד ה"א] הסבר לשיטת רב. בירושלמי מובאת מחלוקת רב ורבי יוחנן אימתי זמן נעילה, רב סובר בנעילת שערי שמים [בלילה], ורבי יוחנן סובר בנעילת שערי היכל [ביום]. מקשה הירושלמי, והרי רב עצמו התפלל בזמן שהחמה בראשי אילנות? מתרץ הירושלמי, שרב היה מאריך תפילתו, ולכן בזמן נעילת שערי שמים הוא עדיין עמד בתפילתו. נשאלת השאלה האם ניתן להתחיל תפילת שחרית בלילה ולסיימה ביום, האם ניתן להתפלל מנחה קודם חצות ולסיימה לאחר חצות? אם כך מדוע ניתן

להתפלל תפילת נעילה ביום ולסיימה בלילה? על כרחנו, שאין הלכה שזמן תפילת ערבית בלילה, אלא יש הלכה שחייבים לעמוד בסוף היום בתפילה. קדושת יום הכיפורים מחייבת לפתוח את היום שלאחריו בעמידה בתפילה לפי הקב"ה.

מהרי"ף משמע שהוא פוסק כרב שתפילת נעילה בלילה. הר"ן [ו: באלפס ד"ה והוי] והרא"ש [סי' כ] מביאים את שיטת מהר"ם מרוטנברג, שזמן נעילה ביום, כיוון שבירושלמי מובאת מחלוקת רב ורבי יוחנן, ובמחלוקת רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן.

הלכה

השו"ע [סי' תרכג סע'] פוסק שיש להתחיל תפילת נעילה ולסיימה לפני שקיעת החמה. המשנה ברורה [סק"ב] מביא שעכשיו נוהגים לסיים התפילה לאחר השקיעה, ואין למחות בידם.